

19/15

Per Albin Hansson före statsrådstiden

JOHN LINDGREN: *Per Albin Hansson i svensk demokrati. Första delen. 1892—1920.*

Tidens förlag, 29 kr.

JOHN LINDGREN, som är känd för en rad historiska arbeten om den svenska socialdemokratin — bland dem doktorsavhandlingen om partiets tillkomst —, har nu publicerat första delen av sin stora bok om Per Albin Hansson; den sträcker sig blott till den första socialdemokratiska ministärens bildande, och den ojämförligt viktigaste delen av Hanssons verksamhet faller alltså utanför. Boken är byggd på rejala forskningar, burna av en ärlig vilja till klarhet och fullständighet. Författaren är inte bestämmd av trångt partisinne; det framgår särskilt av hur utförligt och uppskattande han redogör för samarbetet mellan liberaler och socialister i kampen för demokratin. Boken är visserligen stor, men lättläst, och de talrika illustrationerna är väl valda.

Och likväl måste tyvärr sägas att arbetet i det hela är en missräkning; författaren har inte varit vuxen sin uppgift. Om någon biografi över Per Albin Hansson kan man knappast tala. Vad som huvudsak-

ligen ges är en översiktlig redogörelse för svensk politik och svensk socialdemokrati, med i framställningen inflickade notiser om Hanssons ställningstaganden och insatser — det är genom denna metod som det blivit möjligt att skriva över 400 sidor om tiden före 1920, då Hansson blott vid några få tillfällen spelade en mera framträdande roll. Härtill kommer att alla personliga uppgifter om den socialdemokratiska ledaren utslutits. Även om det är naturligt att på denna punkt iaktta återhållsamhet, medför den totala bristen på belysning av Hanssons liv, intressen och mänskliga egenskaper utanför politiken att den person som skall biografieras blir likgiltig för läsaren; man lär sig helt enkelt ingenting nytt om honom, och den breda vitaliteten, den klara hjärnan, den på närliggande mål inriktade klokheten kommer inte fram i denna samling av meddelanden om skilda politiska aktioner. De försök som görs att teckna Hanssons idéer är till ytterlighet torftiga;

Per Albin Hansson talar 1918 från en lyktstolpe på Norra Bantorget om livsmedelsläget.

Hansson var inte i första rummet ideolog, än mindre teoretiker, men ett klarläggande av de åsikter som måste ha bestämt hans handlande skulle dock ha varit en fängslande uppgift. Något försök till karaktärsteckning görs över huvud inte. Vad läste Hansson, vad var det utmärkande för honom som talare och skribent? På frågor som dessa får man inte något svar, blott ett par anteckningar i förbigående.

Den långa och onödiga repetitionskurs av vilken boken till större delen består är ej heller tillfredsställande. Det finns inget perspektiv, ingen glans över framställningen. Ehuru ingen enveten partigångare är dr Lindgren ohejdat subjektiv, han berömmar och klandrar som en magister. Och denna subjektivitet flödar inte ur någon originell helhetssyn, utan framträder i beskäftiga anmärk-

ningar, vilka det ej sällan vore för artigt att kalla reflexioner.

Till de få partier i boken som ger något väsentligt nytt hör avsnittet om kampen mellan den socialdemokratiska majoriteten och den av ungdomsförbundet företrädda partivänsatern före den stora partisprängningen år 1916. På ena sidan stod Branting, med Hansson och Möller som första adjutanter, på den andra Z. Höglund, Fredrik Ström och andra blivande vänstersocialister och kommunister. Inom båda lägren begagnade man agitationsmetoder som nu för tiden sällan möter utanför kommunism och nazism, men utan tvivel har Lindgren rätt i att partioppositionen var grövre och hänsynslösare än Branting och hans män. Ett av vänsterns schackdrag var sammankallandet av den s. k. fredskongressen i Stockholm i mars 1916. Kallelserna till denna kongress, som var avsedd att misstänkliggöra partiledningen, utfärdades genom inbjudningscirkulär under "hemlig"-stämpel. Enligt Z. Höglunds Brantingbiografi skulle hemligstämpeln ha varit "en naivitet av förbundssekreteraren K. Kilbom".

Lindgren erinrar emellertid om att, då en uppgift om kongressens sammankallande publicerades i Social-Demokraten, detta offentliggörande framkallade de våldsammaste protester från Höglundsriktningen. Social-Demokraterns redaktion betecknades som angivare, "den störste slusk som finns". Saken hör till de många exemplen på hur Höglund, som vid denna tid hämningslöst hetsade mot Branting, sökt tillrättalägga fakta till sin förmån i den nägra år senare publicerade biografien över Branting.

Ett liknande tillrättaläggan-

Foto från 1903, då Per Albin Hansson var Malmömbud vid Socialistiska ungdomsförbundets kongress i Stockholm.

de — ehuru av vida mindre tarvlig art — föreligger i Lindgrens redogörelse för Per Albin Hanssons tidigare inställning till försvarsfrågan. En tid uppmanade Hansson arbetarna att gå i militärtjänst för att göra armén till ett redskap för socialismen — ett fantastiskt projekt, som Lindgren av okända skäl betecknar som "framsynt och realistiskt". Något senare, år 1906, övergick Hansson till ren försvarsnihilism; han fann "att krigarens, människosläktarens yrke är det mest föraktliga" och att en arbetare som gick i militärtjänst vore ett slags strejkbrytare. Även nu är Lindgren med på noterna och talar om Hanssons "sanna patriotism", som genom att sprida antimilitarism bland ar-

betarna omojliggjorde ett inbördeskrig i Sverige tio år senare. Man må gilla eller ogilla Hanssons hållning 1906, men att prisa den med den motivering är inte rimligt; intet skäl finns att tro på högerns vilja till inbördeskrig 1917—1918, och ingen anledning finns att anta att just den antimilitaristiska agitationen gjorde militären olämplig som skydd för "de härskande klasserna" vid denna senare tid. Liknande lösigheter finns i framställningen av Per Albin Hanssons inställning till parlamentarism och demokrati.

Vår politiskt-biografiska litteratur är fattig, och det finns allt skäl att glädja sig åt socialdemokraterns strävan att, vad beträffar de egna ledarna, berika den. Men det måste ske genom arbeten av helt annan resning än detta; de rena krönikornas och de slappa notisernas tid borde nu vara förbi.

HERBERT TINGSTEN